

Росен Тахов

**ГОЛЕМИТЕ
ПАРЛАМЕНТАРНИ ЦИРКОВЕ**

**Хроника на скандалите
в Народното събрание**

София, 2015

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Litus“.

© Росен Тахов, автор, 2015
© Издателство „Litus“, 2015

ISBN 978-619-209-001-2

РОСЕН ТАХОВ

Големите парламентарни циркове

**Хроника на скандалите
в Народното събрание**

СЪДЪРЖАНИЕ

Най-скъпото зрелище	9
----------------------------------	----------

ПАЛАЧЪТ НА ЛЕВСКИ В УЧРЕДИТЕЛНОТО СЪБРАНИЕ

Иванчо Хаджипенчович подписва смъртната присъда на Апостола и Търновската конституция	35
--	----

ВДОВИЦАТА НА БОТЕВ С 30 ЛЕВА ПЕНСИЯ

Депутатите отказват да я вдигнат на 60 лева	43
---	----

КАСИРАТ ИЗБОРА НА ЕВЛОГИЙ ГЕОРГИЕВ

Най-големият благодетел бил „чужд поганик“	49
---	----

ДУЕЛ В КОВАЧНИЦАТА НА ЗАКОНИ

Тодор Икономов и Петко Каравелов са първите ученици на Д'Артанян в България	57
--	----

КОКОШКИ ЦВЪКАТ В ПЛЕНАРНАТА ЗАЛА

Носачки снасят в ложите, петел кукурига на полилея	65
---	----

ГОДА СНИМКА ШЕТА ПО БАНКИТЕ

Вълко Нейчов е бащата на политическия нудизъм	73
--	----

БАТЕНБЕРГ СИ ПРАВИ ЧАСТЕН ПАРЛАМЕНТ

Князът вдига палат за високия форум	81
---	----

ИСТОРИЧЕСКИЯТ ДЕБАТ ЗА ЦЪРВУЛИТЕ

Само от щафена кожа да е обувката на народа, отсъждаат депутатите	89
--	----

АВТОРЪТ НА ХИМНА СЕ ЗАРИЧА ДА НЕ ГЛАСУВА

Цветан Радославов е потресен от изборите през 1894 г.	99
---	----

НА ДНЕВЕН РЕД Е ПУБЛИЧНИЯТ ДОМ

Конфликт на интереси откриват депутатите в Цитаделата на греха	107
---	-----

ЦИГАНИЯТА С РОМСКИЯ ВОТ

Парламентът гони от урните най-активните избиратели	115
--	-----

ГОНЯТ ЖУРНАЛИСТИТЕ ОТ БЮФЕТА

Новинарите отвръщат с отказ
 да отразяват парламентарните заседания 123

СКУБЯТ БРАДАТА НА ДЕМОКРАТ

Сакрални косми хвърчат
 на 26 февруари 1910 г. 131

ТРИ ВЕЛИКИ СЪБРАНИЯ ЗАРАДИ ФЕРДИНАНД

Депутати удрят чела
 пред ботушите на монарха 139

ДИМИТЪР ПЕТКОВ, РИЦАРЯТ НА РУГАТНЯТА

Свирчо възражда в парламентарната
 псувня въдъхновена поезия..... 147

ЕТНИЧЕСКИ КАДРИЛ ПЪЛНИ СЪБРАНИЕТО С ЧАЛМИ

През 1914 г. се формира
 първото ДПС 155

ВАСИЛ РАДОСЛАВОВ ВАДИ РЕВОЛВЕР

Заем от 500 000 000 лв. е гласуван
 под гулото на оръжието 163

ЦЕНТРАЛНИЯТ ЗАТВОР СТАВА МАЛЪК ПАРЛАМЕНТ

Четиринадесет политици обличат
 рацурани костюми през 1916 г. 173

ДИМИТЪР БЛАГОЕВ ОБЯВЯВА, ЧЕ НЕ Е БЪЛГАРИН

Апостолът на социализма
 бил „македонски славянин“ 181

КОМУНИСТИТЕ СЕ ГАВРЯТ С ВАЗОВ

Наричат го „Генералисимусът на българския
 национализъм в областта на поезията“ 189

ПАРЛАМЕНТЪТ В ОТПУСК ЗА СВАТБА НА СТАМБОЛИЙСКИ

Три дни ягат, пият и се веселят
 депутатите през 1921 г. 197

ПАМЕТНИК НА ДЕМАГОГИЯТА В ЦЕНТЪРА НА СОФИЯ

Бюст на Михаил Такев обезсмърти
 популизма в родната политика 205

ПЪДЯТ С ТОЯГИ ЖЕНИТЕ ОТ УРНИТЕ

Българката гласува
 за сефте през 1938 г. 213

ПЕЧАТАРСКА МАШИНА СВАЛЯ ПРАВИТЕЛСТВО

Кабинетът на Георги Кьосеиванов пада,
за да възкръсне от пепелта..... 221

ОБЯВЯВАМЕ ВОЙНА НА ПОЛОВИНАТА СВЯТ

С „Ура!“ и аплодисменти депутатите викат
бомбардировачите в небето на България..... 229

ДИМО КАЗАСОВ, БАЩАТА НА НОМАДИТЕ

Джуджето от Трявна е най-гългата
фурнаджийска лопата в политиката 237

СПЕКТАКЪЛЪТ НА ТОДОР ЖИВКОВ

Опозицията аплодира актъора
от Пращец през 1947 г. 245

ГОРА ОТ РЪЦЕ ГЛАСУВА „ЗА“ 40 ГОДИНИ

Марионетки обитават сградата
на площад „Народно събрание“ 253

РАДИЧКОВ ПОДАВА ОСТАВКА, НЕ ГО ПУСКАТ

СДС пилатовски гласува против
волята на писателя..... 261

ДЕМОКРАТИ ГЛАДУВАТ ЗА ДЕМОКРАЦИЯТА

Мъченици отказаха храната
в името на новата конституция 271

ДЕПУТАТСКО ИНТЕРВЮ ЗА РЕПУБЛИКА НУБИЯ

Велико географско откритие направи
колумбовецът Васил Михайлов..... 279

ФИЛИП ДИМИТРОВ СИ ПРАВИ ХАРАКИРИ

Синият самурай е единственият
самозаклал се политик у нас 287

АЛКОХОЛНИ ПАРИ ОМАЙВАТ ПЛЕНАРНАТА ЗАЛА

Депутатите пият от радост,
от мъка и от сутринта 295

БОЙНИ ХВАТКИ КЛАТЯТ КАМАРАТА

Шамари, юмруци, ритници и душене
са аргументи в дебатите 303

ЗЕМЕДЕЛЕЦ ПОКАЗВА ГОЛО МАЦЕ НА ТРИБУНАТА

Моньо Христов илюстрира
с постер бюджета за 2005 г. 311

ЛЮБИТЕЛ НА ХИГИЕНАТА КЪПЕ КОЛЕГА

Емил Василев лисна чаша вода за каузата
на парламентарната чистота 319

ЕРОТИКАТА СЪЗДАДЕ И СРИНА „АТАКА“

Ръководните кадри насочиха
ерекцията в грешна посока 327

ДЕБЕЛИЯТ ПОРТФЕЙЛ НА НАРОДНИЯ ИЗБРАНИК

Един мандат стига да оправи
себе си, децата и внуците 335

ДЕПУТАТИ ВДИГАТ ПАЛАТИ

Шампион по имоти е Рачо Петров,
втори е Веселин Пенев 343

ФИДОСОВА, АТОМНАТА БОМБА НА ГЕРБ

Депутатката демонстрира
академични знания по ядрена физика 351

ТЕАТЪРЪТ НА АБСУРДА С ДЕЛЯН ПЕЕВСКИ

Дори Самюъл Бекет не можа
да сътвори такава пиеса 359

ДЕПУТАТСКИТЕ КЮФТЕТА И ПИЦАТА НА НАРОДА

Кюфтетата стават все по-големи и сочни,
а пицата по-тънка и постна 365

ГЕНИИ ОБИТАВАТ КАМАРАТА

Нашите депутати са
с най-високо IQ на планетата 373

КЛОЗЕТЪТ Е ТВОРЧЕСКАТА ЛАБОРАТОРИЯ НА ДЕПУТАТА

Само в двете нули народният
избраник генерира полезни идеи 381

С ДОМАТИ СРЕЩУ ЦИТАДЕЛАТА НА ЛЪЖАТА

Червеният овал е бомбата
на народния гняв 389

КАК НАРОДЪТ НАРИЧА ПОЛИТИЦИТЕ 395**ХРОНИКА НА НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ 413****ПОКАЗАЛЕЦ НА ЛИЧНИТЕ ИМЕНА 415**

НАЙ-СКЪПОТО ЗРЕЛИЩЕ

Над 50 милиона лева годишно струва на българския данъкоплатец Народното събрание. Този бюджет го прави най-скъпото зрелище на територията на родината. Докато от другите сцени падат постановки заради липса на средства, в парламента се излива златен поток.

Депутатите го заслужават, защото изнасят завладяващи спектакли. Комедии, водевили, фарсове и бурлески влизат в техния репертоар. Най-много обаче са цирковите изпълнения. Фокусници, жонгльори, еквилибристи и гълтачи на огън се изявяват в камарата, което доказва, че циркът е сериозна материя.

Зрелищната парламентарна култура има своите исторически корени. Първото обиталище на депутатите в София е дъсчено помещение, сковано за театро. Намирало се в южната част на Градската градина.

Народното събрание преди полагане на жълтите павета

Народното събрание се събираше в бараката, в която амбулантната група на Георгия Попова даваше представленията си. По едно странно съвпадение, величественото здание на днешния Народен театър се гради на същото място, дето беше тая барака! – пише Иван Вазов през 1905 г.

Открай време в тази точка на столицата стават спектакли. Изначално играе тайфата на Георги Попов. После народни избраници изнасят политически представления. И най-сетне майстори на сценичното изкуство като Кръстьо Сарафов и Елена Снежина омайват публиката.

По вкуса на депутатите отвътре бараката е разкрасена с червени драперии и килими. Поставени са кресла за около 120 души. Има галерия за правостоящи и друга специално за жени.

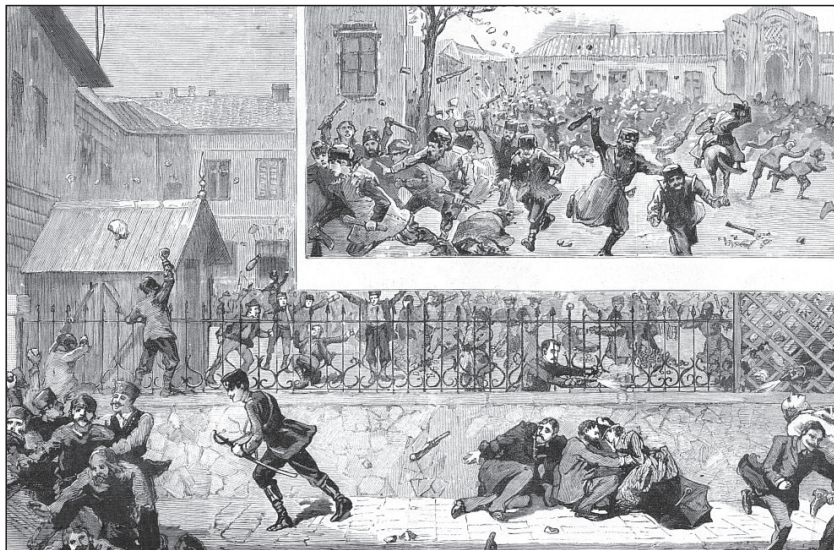
Подиумът е издигнат – описва интериора Константин Иречек, – маса за председателя и за бюрото, надясно масата на министрите, наляво дипломатическата ложа (пред нея червена трибуна), в задните ъгли от двете страни на трона в резба дворцовата ложа и ложата за чиновниците.

Парламентарната обител изгаря на 1 февруари 1882 г. Огънят избухва след представление на „Иванко“ от Васил Друмев. Иречек хроникира грозното събитие:

Тази нощ изгоря сградата на Народното събрание, историческо помещение, в което Стамболов ораторстваше, Каравелов ревеше, Балабанов плачеше, Славейков спеше, Горбанов беше бит, а мнозина други изглупяха, в което видяхме да се заражда българското народно театро, сграда строена за театър, после престъпно взета за политически театър, а сега повърната наново за своята първоначална цел.

Останали без покрив, депутатите заседават в Мъжката гимназия и в столовата на Военното училище. Най-сетне министърът на обществените сгради Тодор Икономов се запретва да уреди народното представителство с приличен подслон. Той оглежда града, търси най-подходящото място за върховен законодателен орган и логично избира циганския стан.

Мястото, дето днес горделиво се красува зданието на Народното събрание, тогава беше купище извън града. Няколко цигански колиби бяха разпънати там – свидетелства отново Иван Вазов.

Избори по български.

Рисунка от британския в. „The Graphic“, 1886 г.

Това живописно пространство е дарено на депутатите от Софийското градско общинско управление. Обявен е конкурс, спечелен от виенския архитект с български произход Константин Йованович. Той решава постройката в неоренесансов стил. Заседателната зала е предвидена за 320 работни места и 600 души публика. Строежът е изпълнен от италиански майстори.

Като идва време да си вземе хонорара, Йованович се явява при министър-председателя Драган Цанков. И става чудо – премиерът се превъплъщава в „Скъперникът“ от Молиер! В договора е записано, че архитектът трябва да получи 6000 лева плата.

Слушай чоджум, абе ти знаеш ли какво са това 6000 лева? – задава реторичен въпрос Цанков. – Голяма, страшно голяма пара е туй, хей! Кой на днешно време може да припечели такова нещо? Та такъв и звездите от небето да сваля, пак не ще може да се докундиса до такова богатство!... Я слушай, момчето ми – вземи ти 3000 лева, та си иди със здраве и благословия. То и тия пари са много, но нейсе, от мен да мине, трудил си се. Хем като излезеш оттук, да не вземеш да разправяш какво си получил! Народът ще ми счупи главата, ако разбере как стопанисвам парата му.

Някога пред ковачницата на закони е минавал трамвай

Народното събрание отваря двери на 25 ноември 1884 г. Сградата е осветена с водосвет и банкет. Тогава за първи път легендарните кюфтета влизат в святата ковачница на закони. Вестник „Средец“ документира събитието:

После божествената служба, извършена от духовенството ни начело с Негово Високопреосвещенство Митрополит Климент, поканените седнаха да ядат и да пият на приготвената по тоз случай закуска. Много наздравници се произнесоха, както обикновено в такива обстоятелства, когато патриотизмът се хвърли в обятията на веселбата, или *vice versa**, веселбата подбуди и разпали патриотизма.

Ако режисьорът Марко Ферери беше на гощавката, щеше да ангажира депутатите за класическата кинотворба „Голямото плюскане“.**

Как Народното събрание подбира актьорския си състав? Чрез кастинги, наречени избори. Без значение дали е пропорционален или мажоритарен, свободен или задължителен, вотът у нас селектира най-талантливата част от нацията. За целта работи разнообразен инструментариум.

* Обратното.

** За апетита на народните представители вж. *Гонят журналистите от бюфета и Депутатските кюфтета и пицата на народа.*

Основно изборно оръдие е стародавната българска сопа. Тя играе историческа роля в нашия парламентаризъм. Сопата проправя път на дарованията и спира некадърниците. Дори някой бездарник да бъде избран, пак тоягата му пречи да влезе в камарата.

На 27 април 1881 г. Александър Батенберг извършва държавен преврат. Князът суспендира Конституцията и свиква Велико народно събрание. Високият форум се събира в Свищов да му гласува извънредни пълномощия за седем години напред. Сред морето от роялисти има само четирима конституционалисти.

Още с пристигането в Свищов пролича, че те не ще могат да влязат в Народното събрание. Из улиците се разхождаха сопаджийи с внушителни сопи в ръцете, украсени с надпис *Конституция* – разказва съпругата на Петко Каравелов, който е от жертвената четворка.*

Изборният ден е сакрална, но и фатална дата в българския календар. На 20 септември 1899 г. Каравеловата дъщеря Виола пише на майка си от Русия: „Днес вие имате избори. Дай боже, да минат добре, да няма убити и да не възтържествува *сопаджийската* партия. Да живее народната воля.“

Цар Фердинанд влиза в Народното събрание, 1908 г.

* Подробности вж. в *Батенберг си прави частен парламент*.

Партиите, които се изреждаха във властта – сочи политикът Петър Пешев – си служиха с груби насилия, извършвани и без нужда, даже тогаз, когато имаха болшинство в народа, преди изборите от полицията и общинските служачи, а в деня на изборите и от шайките, циганите, а понякога и от войската. Избиране бюрото от самите избиратели съгласно тогавашния закон, улесняваше насилията. Още в тъмни зори около изборното място се натрупваха хората на враждующите партии, въоръжени със сопи и понякога със скрити оръжия.

Всички политически формации използват сопаджийството, но със своя оригинална мантра. При Народнолибералната партия тя е „вътрешното убеждение“, изковано от нейния лидер Стефан Стамболов. По повод насилията в изборите през 1893 г. той декларира:

Аз не съм от фарисействащите политикани; аз не прецеждам комарите, пък да гълтам камилите, но вървя право към целта си. Като видя нещо по моето вътрешно убеждение, че то трябва да се направи за спасение на отечеството, ще го направя, макар даже да е запретиено от законите.

„Моралното влияние“ пък е заклинанието на Народната партия. „Окръжните управители са политически лица и те имат право да оказват своето морално влияние върху гражданите в изборите“, заявява през 1894 г. народняшкият водач Константин Стоилов. „Моралното влияние“ на Стоилова стана дъвка в устата на опозицията, както едно време вътрешното убеждение на Стамболова“, спомня си един съвременник.

Демократическата партия се слави с крилатото „Со кротце, со благо...“ на Андрей Ляпчев. На ухо обаче той добавял „...и со малце кютек“.

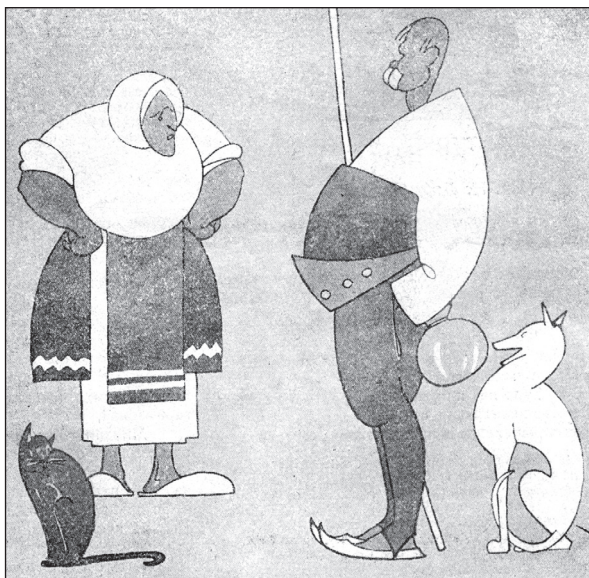
Андрей Ляпчев беше среден на ръст човек – портретува го журналистът Петър Карчев. – Единият му клепач винаги покриваше по-голямата част от околото му, нещо, което придаваше на физиономията му присмехулен вид. Това впечатление се усилваше още повече поради това, че бомбето на министъра винаги стърчеше някак си предизвикателно изкривено на една страна. Освен това, когато вървеше из улиците, Ляпчев държеше с двете си ръце своя бастун зад гърба си.

По този начин демократът илюстрирал решаващата роля на сопата, чийто градски вариант е бастунът.

Като идва на власт, Българският земеделски народен съюз създава Оранжева гвардия. Гвардейците са облечени в шаяк и въоръжени със сопи. „Бря, бря, бря, нам да е дубря!“, е бойният вик на тази жакерия. С него връхлитат политическите противници – бурени по браздите на селския възход.

На 17 септември 1922 г. опозиционният Конституционен блок организира митинг в Търново. В същия ден на същото място дружбашите насрочват събор на цвеклопроизводителите. Поделение на Оранжевата гвардия причаква блокарите на гара Долни Дъбник. Тегли им един хубав бой, реже им брадите и ги затваря в търновските казарми. Сред жертвите са Александър Малинов, Стоян Данев, Теодор Теодоров, Михаил Маджаров. Опозицията е обезглавена и БЗНС печели изборите за Двадесетото народно събрание.

След сопаджийството демагогията е вторият устойчив избран инструмент. Баща на демагогията у нас е Михаил Такев. Живи очи, остра брадичка, грижливо вчесана коса. Черен жакет, светла жилетка, райе панталон, лачени чепици. Диамантена карфица свети на вратовръзката му. По-скоро салонен франт, отколкото политик!

„Кметице, да кажеш на кмето да си дири говедар за село, оти я съм вече депутатин.“ Карикатура от Илия Бешков, 1923 г.

Цар Борис III излиза от Народното събрание, 1925 г.

Когато тръгвал на предизборна обиколка, Михаил Такев сменял чепиците с цървули. Опинците го приобщавали с широките народни маси. „Той беше обещал пред едно публично събрание, че ако вземе властта Демократическата партия, първата ѝ работа ще бъде да построи мост в селото“, спомня си Петър Карчев.

„Та за какво ни е мост, господин Такев, щом като нямаме река?“, попитал внедрен в тълпата агент провокатор. „Тя е най-лесната работа, гражданино – ще ви прокараме и река!“, хладнокръвно обещал ораторът.*

Демагогията, наречена още популизъм, е жилава изборна хватка. В наши дни не бият електората със сопи, но продължават безсрамно да го баламосват. Обещават пътища и мостове – с река или без река. Кълнат се в европейски заплати и пенсии. Вричат се в социални помощи и детски надбавки. Кръстят се в намаляване на цените. Като минат изборите, амнезия изтрива обещанията от мозъчните клетки на депутатите.

Най-мощната лъжа в най-новата ни история изрече Симеон Сакскобургготски. В навечерието на парламентарните избори през

* Всичко за Михаил Такев вж. в *Паметник на демагогията в центъра на София*.

2001 г. царят обеща да реши проблемите на отечеството за 800 дни. Народът повярва и му даде властта. Симеон си оправя главата разлика с имотите и би дузпа на електората!

Друг избран инструмент, преживял превратностите на времето, е мургавият вот. Циганите са най-активните избиратели. Само срещу една бира, две кебапчета и няколко лева тичат да пуснат свещената бюлетина на онзи, който черпи.

Първи използва този непреодолим стремеж към урните Никола Сукнаров.

Интересен за времето общественик е този Н. Сукнаров – пише хронистът на следосвобожденска България Добри Ганчев. – Дарби големи няма, нито красноречие. При все това води тълпите. Качества на демагог за времето големи. Едър, снажен, красив мъжага. Широко хубаво лице, обрасло с кестенява брада. Всякога засмян, приветлив, ласкав. Добряк, услужлив, внимателен, разположен към всекиго. Никаква гордост. Леснодостъпен дори и за циганите. Беше научил от езика им няколко думи, с тях ги командва на изборите.

С решаващия цигански вот Никола Сукнаров влиза в Първото, Второто и Четвъртото народно събрание. Председател е на Второто и подпредседател на Четвъртото. През 1885 г. става министър на вътрешните дела в правителството на Петко Каравелов. Той е сред малцината политици, които не ценят родолюбието на циганите. През 1901 г. Каравелов отнема изборителните права на мюсюлманското и чергарското ромско население.*

Правителствената зестра също е мощно оръжие по време на избори.

Правителствената зестра – обяснява Петър Пешев – се наричат гласовете на държавните и общинските чиновници и техните близки, а също и на кандидатите за служба. Околийските началници, помощник-приставите, кметовете и правителствените кандидати заставяват всички чиновници, под угроза на уволнение, да гласуват за правителството. На кандидати пък за служби се обещава назначаването им след изборите, ако те гласуват за правителството. По тоя начин само от „зестрата“ всяко правителство си осигурява една пета от избирателите.

* Подробности вж. в *Циганията с ромския вот*.

Модерен вариант на правителствената зестра е корпоративният вот. Собствениците на предприятия събират работниците и им показват правилната бюлетина, която трябва да влезе в урните. Ако пролетарият допусне грешка, го чакат уволнение и глад. С кооперативен вот набра скорост партия „Лидер“ на бизнесмена Христо Ковачки.

Когато сопите, демагогията, циганите и дори страхът от глад не стигат да се направи верният избор, иде ред на директната подмяна на вота. Този фокус е изобретение пак на Константин Стоилов. По време на парламентарните избори през 1894 г. има опасност в Бяла Слатина да спечели политическият противник Драган Цанков. В тази връзка Стоилов телеграфира на околийския началник:

По сведенията, които приех, селата свършили да гласоподават и остава сега Слатина, която била против Цанкова. В този случай най-доброто ще бъде околийският началник да разпрати по селата, които са гласоподавали, и като се захване преброяването на гласовете, ако се види, че Цанковата кандидатура преодолява, някои наши приятели от Слатина или самото бюро може чрез угасване свещите или взимане списъците да направи изборът да не се състои. Във всеки случай на несполука считам вас за отговорен.

Стойлов

Алеко Константинов пише класическия фейлетон „Угасете свещите“, а фокусничеството с бюлетините става практика. Не само на тъмно, но и посред бял ден. По изборите през 2013 г. в печатницата в Костинброд бяха открити над 400 000 нелегални бюлетини. Те трябваше да подменят народния вот и да спечелят смазваща победа на Гражданите за европейско развитие на България.

Гореизложените изборни хватки са ординарни и дори банални. Има обаче кандидати за парламента с екстраординарни, гениални решения. Такъв е Антон Франгя. През 1911 г. на изборите за Пето велико народно събрание негов политически противник е Стоян Михайловски. Франгя е в листата на Прогресивнолибералната партия, а Михайловски е подкрепен от БЗНС. Двамата се срещат на митинг в Нова Загора. Агитатори са докарали селяни от близките села. Ръми ситен напоителен дъждец. Тълпата бърза всичко да свърши, та да се прибере, докато пътищата не са се разкаляли.

Франгя се е спушил до масата, приготвена за трибуна. Михайловски е извисил снага на балкона на родната къща на зе-

меделския водач Стоян Омарчевски. Речта му тръгва от дълбоките корени на европейския парламентаризъм. Ето какво се случва според Иван Богданов, биографа на Българския Ювенал, както наричат Михайловски:

Минава час, минават два, Михайловски приключва най-после с историята на парламентаризма в Елада и Рим. След като говори половин час за „Магна харта либертатум“, спира се надълго върху английския парламентаризъм и горещо го препоръчва на избирателите си от Новозагорска околия.

– Господин Михайловски, господин Михайловски, по-късо, по-кратко – отчаяно, вече за десети път, Стоян Омарчевски го дърпа за полите на редингота.

Но ораторът сърдито маха с ръка.

– Оставете ме – тръсва по едно време той глава към слисания Омарчевски, – аз зная какво правя. Народът трябва да чуе истината!

И като се обръща към навъсеното множество, продължава. Скоро навлиза в дебрите на френския парламентаризъм и дълго броди из тях.

– Поуките, какви са поуките? Защо революцията се разтвори в реставрацията и защо реставрацията погълна революцията? А ето защо...

Долу в един ъгъл на площада сред сивите ямурлуци бомбето на Антон Франгя вече лъщи под дъжда като динена кора. Но няма как, ще се търпи, ще се търпи до края. Селяните сърдито се премятат от крак на крак, плюят без нужда в калта и все по-яростно кашлят. Стотици остени заканително са се навели към балкона, но ораторът е далеч.

Най-сетне към пладне, след като се задъха, с чело, лъснато от пот и капки дъжд, ораторът се приближи до парапета, вдигна войнствено ръка и с последни сили извика яростно към навъсеното множество:

– Виват республика! Виват либертас!

Вместо ръкопляскания последва обща облекчителна въздишка. Множеството тежко се размърда. Франгя изведнъж вдигна глава, усмихна се ехидно, скочи ловко върху масата и като посочи към балкона, викна:

– Чухте ли му последните думи?

Множеството наостри уши.

– Той ви напсува на влашки!...

Антон Франгя печели изборите със замаха на гения, а Стоян Михайловски остава зад борда.

През 1919 г. земеделците въвеждат задължителен вот. След приключване на изборния ден бюрото съставя списък на негласувалите. Документът се предава на общината, кметът проучва причините за нехайството и ги вписва срещу имената на провинените. После хартийката отива при мировия съдия, който глобява жертвите. От 20 до 500 лв. се бъркат мързеливците.

На Минко Василев от шуменските села му светва освен задължително да въведе и явно гласуване. „Искарахме изборо отличен!“, докладва той през 1923 г. С неговата методика оранжевите печелят смазващо мнозинство в Двадесетия парламент. Вземат 212 мандата, опозицията прибира хилавите 33.

Нестандартни са и комунистите. Техен патент е сглобяема тъмна стаичка, която гарантира стопроцентова победа. Изобретението работи за червената кауза през 1990 г. на изборите за Седмо велико народно събрание. Автор на иновацията е селски кмет в Котленския балкан. В своите „Спомени за Прехода“ Драгомир Драганов разказва:

До селото се стигало трудно, а следователно и се пътувало дълго. Та кметът, стар комунист, решил въпроса „по ленински просто“. Пратил „авангард-съгледвач“ на два часа път и му заръчал в случай, че се появят „наблюдатели за честността на изборите“, той да ги изпревари по преки пътеки и да предупреди „ръководството“ за „опасността“. Защото то било измислило наистина гениална „тъмна стаичка“ за „таен вот“.

Тя се състояла от четири колеца, плат, с който да бъдат евентуално оградени, тесла и дежурен дърводелец. Само че всичкото това си стояло около урната, а кметът лично контролирал „тайната и свободна волеизява“ на подопечните си избиратели.

Но ако, не дай си Боже, се зададат проверяващите, бързоногият съгледвач трябвало да дотърчи и да докладва за опасността. За 15 мин. дърводелецът сръчно сглобява „тъмната стаичка“ и всичко е изрядно...

Със сопи, лъжи, цигани, влашки псувни и фалшиви тъмни стаички в Народното събрание влизат най-талантливите актьори. Най-достойните синове и дъщери на нацията!

Тук е Иванчо Хаджипенчович, подписал смъртната присъда на Васил Левски и Търновската конституция. До ексхибицио-

ниста Вълко Нейчов е педофилът Владимир Кузов. Земеделецът Моньо Христов показва постер с гола мадама. Премиерът Васил Радославов размахва револвер. Амазонката Елисавета Миленова налита да шамароса Стефан Савов. Любителят на хигиената Емил Василев къпе с чаша вода свой колега. Реда съблюдава квесторът удушвач Йордан Йонов. Колумбовецът Васил Михайлов дава интервю за Република Нубия. Номадът Марио Тагарински прескача от една парламентарна група в друга. В камарата е Димитър Благоев, който обявява, че не е българин. Няма го обаче най-големият благодетел Евлогий Георгиев – касиран, защото не бил българин.

Голямата драматургия се прави от сблъсъци, конфликти и колизии. Сюжетът трябва да е наситен с превратности, които да разтърсят публиката. В това отношение българският парламентаризъм не може да се посрами. Още от Учредителното събрание в Търново през 1879 г. той е разпънат от стълкновения.

В Търново стана разцеплението. Тозчас Цанков и Каравелов привлякоха около себе си всичките гладници и нехранимайковци с дипломи и без дипломи – свидетелства Григор Начович и допълва картината: Драган Цанков не можеше да гледа Д. Грекова, Славейков не можеше да гледа Балабанова, П. Каравелов не можа да търпи Начовича, и обратно – визираща себе си консерваторът.

На базата на този фактологичен материал по шекспировски модел е сътворена пиесата „Гарги и вълци“.

През 1880 г. управляват либералите. На 12 април консервативният в. „Витоша“ излиза с уводната статия „Какво върши Народното събрание у София“. Като рисува пейзажа в камарата, газетата пише:

И тъй нека съди народът как вървят работите, какви са повечето депутати, които е той избрал, доколко те оправдават неговите надежди в святинята на Народното събрание и на какъв път го водят. Но кой му е крив като е избрал много гарги за водачи и много вълци за пастири, а малко хора за работа. Жално!

Потресените депутати упълномощават Никола Сукнаров да изготви интерпелация до правния министър. Като „специалист по циганията“, само той може да изтрие срама от челата им.

Имам чест, прочее – чете Сукнаров в камарата, – да запитам господина министра на правосъдието: Знае ли той за това? И ако знае, зел ли е някакви мерки за прекращение на безобразните тия нападения, както и за удовлетворение достолепието на народното представителство? Ако ли пък не знае и не е зел никакви мерки за това, какво мисли да се направи?

Портфейлът на правното министерство е в джоба Христо Стоянов. Той се чуди що да стори, понеже още нямаме наказателен закон, да не говорим за закон за печата. Стоянов обаче е отракан правник, кандидат е на юридическите науки. Върховният жрец на Темида отваря Отоманския наказателен закон и показалецът му спира на член 112:

Ако някой презре, напсува или заплаши чиновниците на съдилищата и съветите или други правителствени чиновници, когато извършват службата си, или по причина на упражнената им служебна власт, и то по такъв начин щото да се докачат честта и достолепието им, затваря се от една седмица до шест месеци. А ако това презрение, напсуване и заплашване са станали във време на заседанието на съдилището или съвета, то виновний се наказва от шест месеци до една година.

На 26 април Христо Стоянов се изправя в парламента.

Считам за нужно да ви ява – информира той депутатите, – че за това престъпление съществува в наказателния закон §112; защото друг, който да защити честта и достолепието на Народното събрание нямаме. Затова ще дам на туй дело законния път в надлежното съдилище.

Същия ден „Витоша“ излиза със скандалиозното заглавие „Под съд“. Отдолу дишат гневни редове: „Решението да се даде един вестник под съд им сваля тая лицемерна маска от сурата и показва на света, че техният либерализъм е тъкмо толкова, колкото е и султанският.“

В ония години входът за Народното събрание е платен. Всеки, който иска да се наслади на парламентарен спектакъл, си купува билет. В камарата се ходи като на цирк.

През 1895 г. Вазовите герои Кардашев и Тачев си вземат билети за Осмото народно събрание. Двамата сядат в зрителската галерия и стават свидетели на вартоломеевски сцени:

Един господин с голяма глава, с пълно, почервенияло от яд лице, наежен като глиган, ревящ ужасно, скокнал прав, думаше нещо на оратора, което потъваше в мълвата, и яростно удряше банката си, която трещеше под железния му юмрук и отхвърляше книжата, що стояха на нея.

Тая ураганска сила хващаше място за десет депутатски гърла, а юмрукът му би убил един бивол.

Кардашев вътрешно си каза, че ако би бил депутат, той непременно би си избрал най-далечното място от тая стихия...

Не по-малко живо участие вземаше в караницата един друг великан, само с по-човешка физиономия и с по-голям търбух. Той, влезнал в кулоара, неустрашимо се пулеше на първия с признаци на ужасен гняв и блъскаше чина на съседа си, комуто премаза ръцете с един нов удар на десницата си.

Друг един тщедушен* и малък господин изпущаше пронизителни остри писъци към някого си, за нещо си, без да бъде забелязан от никого. Той напразно стреляше светкавични погледи и търсеше да срещне някои чужди – за да видят колко е гневен, – но никой не обърна внимание на него и той седна безнадеждно.

На най-задните чинове един усамотен депутат, несъразмерно къс и дебел, реवेशе като един стентор.** Един нубийски лъв, който надвечер заревава и дава хабер, че ще дири храната си, не разтреперва по-силно пустинята си. Тя завчас порасте и около него околните банки се обезлюдиха, а дамите в ложите над него си затулиха ушите с ръце. Един турчин пред него, който досега спеше, се сепна, погледна го уплашен и излезе благоразумно... Подир като пръсна тоя ужас около си, лъвът седна с разтреперана грива, тоест брада, убеден, че поне нещо от риканието му стенографите са схванали за протокола.

Един друг дебел депутат, червен, в средата, се караше с друг един тънък като глист, с безконечно дълги ръце, които махаха по ужасен начин, когато друг до тях сочеше юмука си на последния, отчаян, че го не чува, и плесна колкото може банката пред тях със снопа законопроекти и правилници, що държеше, които се разхвърчаха, и така привлече вниманието на махащия.

Един друг с лъскава плешива глава, която наумяваше пълнолуние, също говореше нещо към председателя от банката си, пред самия обладател на глиганската физиономия, и често бърсеше с

* Хилав.

** Глашатай.

ръка росицата, с която красноречието на последния прохлаждаше пълнолунието му.

Образуваха се групи в кулоарите и при ораторската трибуна, ръцете махаха, звънецът прегасна. Сред заглушителна мъгла всеки викаше и никой не чуваше.

Парламентът вдъхновява и Христо Смирненски. „Той обичаше да посещава Народното събрание – разказва Георги Клисаров. – Като стенограф имах възможност да му набавям карта за свободен вход за заседанията. Често даваше в хумористичните издания извадки от стенографските дневници на Народното събрание, на които правеше хумористични коментари, или даваше хумористичен отчет за някои бурни заседания. Обикновено ги даваше без подпис или с подпис *Стенограф*.“

През есента на 1919 г. пролетарският бард влиза в новото Осемнадесето народно събрание. „Парламентарното зрелище, което видяхме, направи силно впечатление на Смирненски“, свидетелства Клисаров. На другия ден поетът излива впечатленията си в епическата творба

НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ

*Шум се вдига, рев се носи всред Народното събрание,
поминутно смях избухва, а след него куп псувни;
сбрани звани и незвани мукат си за занимание,
зер навън е хладна есен, зер навън са кални дни.*

*Думба-лумба, иха-ха!
Златна българска стреха.*

*Ето виж, че се предложи татък нещо на гласуване –
девет хали разфучат се, двеста звера зареват
и се вдигнат разправиш несънувани, нечувани,
всички псуват, всички тропат и в истерика крещят.*

*Думба-лумба, иха-ха,
дом божествен на смеха.*

Доктор Данев из Силистра, спящ до лани из архивата,
важно стане и промълви: „Няма средства, господа!“
Да, за всичко няма средства, но щом дойдем до красивата
сметка за 100 лв. дневни, тука няма веч беда.*

*Думба-лумба, иха-ха,
тук не виждаме греха.*

*А пък Сандо РадомиРСки,** вожд прославен на суватите,
плаши, в плен че ще изпрати тез, що стачка обяват.
Ще ги пратите бе, Сандо, оти да ги не изпратите,
малко ли днес в плен изгниват!... В плен... щом искат да ядат!*

*Думба-лумба, иха-ха,
пуста сопа по гърба!...*

*Шум се вдига, рев отеква сред Народното събрание,
поминутно смях избухне, а след него куп псувни –
сбрани звани и незвани мукат си за занимание,
зер навън е хладна есен, зер навън са тъжни дни.*

*Думба-лумба, иха-ха,
мръсна шутовска стреха!*

Парламентът бяга от скуката с честа смяна на репертоара и актьорския състав. От 43 Обикновени народни събрания в българската история само 17 са изкарали пълния си мандат, 25 са разпуснати предсрочно, а последното усилено се клати. Трябва да се има предвид обаче, че сред оцелелите са 9 социалистически лъжепарламента, обитавани от марионетки. Ако ги извадим от статистиката, резултатът ще е 8 на 34 в полза на разтурените камари.

Най-кратък живот има Шестнадесетото обикновено народно събрание – 13 дни. Бие го само Второто велико, което трае около час. При Великите парламенти обаче нещата стоят различно. Те са с ясна мисия, изпълняват я и се саморазпускат.

* Стоян Данев.

** Александър Стамболийски. Вж. *Как народът нарича политиците*.

Най-много актьори играят в Третото велико народно събрание – 493. Най-малко са в Третото обикновено – 47. Тази бройка защитава Захари Стоянов. Като се аргументира с пословицата „Много баби, хилаво дете!“, той пише:

50, най-много 80 депутати като си имаме, било с тупкане по гърба, било с други някои средства, ще можеш да ги окоткаш. Ами на 250 души дава ли се джувап?*

Се ще се намери някоя крастава коза, която да ги оскверни.

„Проблемът не е в броя на депутатите – сочи Валери Найденов, – а в това, че те не представляват избирателя, не работят за него, не зависят от него, де факто изобщо не са избрани от него, а от партийните елити.“

Затова той предлага т.нар. „народни представители“ да са колкото парламентарните партии. Ако шест партии влязат в Народното събрание, излъчват шестима говорители. Ако са три, само трима ще обитават камарата от името на съответната политическа сила. Справедливо и икономично!

Като влязат в парламента, депутатите горят от ентузиазъм за работа. Ето как е отворено Второто народно събрание на 23 март 1880 г. Денят е неделя, на председателското място сядат най-възрастният избраник, вехтият войвода Дядо Цеко Петков.

Днес е празник и аз бих молил да не почнем нищо – сучи мустак той. – Но утре е князовият ден, а във вторник е пак празник; заради това аз предлагам на Народното събрание да отложим заседанието за в сряда.

Думата на Дядо Цеко на две не става и депутатите си гласуват три дни почивка.

Измамно е впечатлението, че народните представители мързевуват. Дори когато отмарят, те мислят за благото на отечеството. „Нищоправенето също е работа!“, казва Ларошфуко. Тази мъдрост не може да разбере философът от Шопско Елин Пелин. През декември 1902 г. той се гневи в сп. „Селска разговорка“:

Ето вече два месеца заседава Народното събрание, толкова, колкото обикновено трябва да заседава, и ние не можем да съобщим

* Излиза ли се насреща.

на нашите читатели нищо такова, което да развесели техните сърца. Два месеца се минаха в едно съвършено безплодно дърдорене, без да се вземе какво-годе полезно и добро решение за всички, та и за нашия обеднял земеделец.

Груба грешка е да се сочи парламентът за празнословна говорилня. По тази плоскост се хлъзга Константин Иречек.

Народното събрание – пише той, – множество полуобразовани простаци или селяни; всеки говори колкото си иска – цели заседания минават в празни приказки. Един стане и говори нещо, друг веднага се обажда и му възразява, и така се кара.

Тъкмо обратното! Българският парламент е трибуна на вдъхновени оратори. Те изнасят моноспектакли с омировски патос, ювеналовска острота, шекспировски драматизъм и гьотевска дълбочина. Дори когато имат дефект в говора, словото им е завладяващо. Емблематичен пример е Кръстьо Мирски, на когото без време са опадали зъбите.

Освен това – добавя Петър Карчев – говореше много бързо и „изяждаше“ цели срички. Този много почтен инак общественик и приятен събеседник си бе спечелил между нас, обитателите на журналистическата парламентарна ложа, едно не твърде завидно прозвище: *логодиарията*.

От *логодиария* са страдали още Михаил Такев и Теодор Теодоров. Веднъж Такев дръпнал четиричасова реч, а Теодоров му отвърнал с осемчасово слово. Освен това предупредил, че ако го прекъсват, няма да слезе от трибуната два дни. „Ако Теодор Теодоров, както се заканва, говори два дни, аз ще говоря четири дни!“, приел предизвикателството Такев.

„Още може!“, насърчава ги професионалният депутат Борис Вазов. През 1914 г. той издава „Парламентарна книжка, необходима за всеки народен представител“. В наръчника заедно с други мъгляви термини е обяснено що е *обструкция*. „В едно парламентарно събрание обструкцията е едно средство на меншенството да спъва законодателните работи и да дискредитира болшинството“, дефинира братът на народния поет.

Той дава пример с Английския парламент, от който трябва да се поучи нашият:

В 1877 година ирландските депутати, седем души на брой, решили да злоупотребят с правата, които дава правилникът, за да попречат на гласуването на законите, за прокарване на които болшинството бързало. Към края на сесията, на 24 юли, те се нахвърлили против законопроекта за Южна Африка и взимайки думата един след други, продължили заседанието на 24-ти до 2 ¼ сутринта, а заседанието на 25-ти до 6 ч. сутринта, а онова на 31-ви до 6 ¼ на другия ден вечерта!

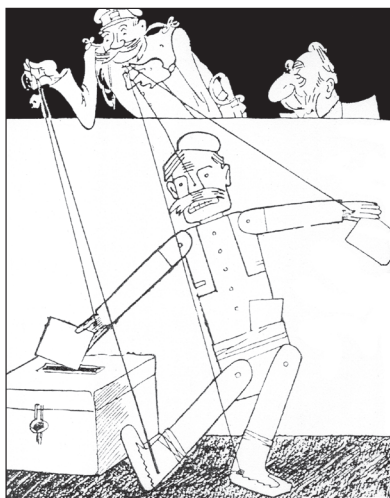
Борис Вазов препоръчва и друга форма на парламентарен саботаж.

В австрийския Райхсрат – сочи той – един особен начин на обструкция е бил често употребяван от партиите, който се състои в това, че партиите напускат масово заседанията. До 1881 год. последствията не били важни, когато ненадейно партията на либералите (немската партия), състояща се от 140 души, систематически изчезвала от камарата (20 май) през време разискването по проверката на един избор. Това напускане произвело огромно впечатление; обаче отсъствието на либералите не можело да попречи на камарата да работи.

Този челен опит приложи ГЕРБ в Четиридесет и второто народно събрание. През 2013–2014 г. хората на Бойко Борисов ста-

наха шампиони по бързо ходене. Неуморно излизаха и влизаха в пленарната зала. Както в австрийския Райхсрат обаче и без тях камарата продължи да работи.

Борис Вазов има още една заслуга към българския парламентаризъм. В неговата глава светва идеята как народният представител да бъде разпознаван. Как да стане така, че ако случайно го сбъркат с простолудиято, той ще докаже, че е допусната грешка. За целта Вазов измисля специален знак, който да краси ревера на депутата и да се набива в очите на плебейството. На 26 април 1913 г. е гласувано неговото

*Изборен куклен театър.
Карикатура от Райко Алексиев,
1934 г.*

РЕШЕНИЕ

за създаване явен отличителен знак на самоличност
за народните представители

Установява се за народните представители отличителен знак, който се носи от тях, когато изпълняват държавна мисия, присъстват на публични церемонии и във всички случаи, когато е необходимо да се знае качеството на народен представител.

Натоварва се бюрото на Народното събрание да изработи образа на отличителния знак, да определи начина на носенето му и да снабди с него народните представители на техни разноски.

*На 19.V.1934 г. преврат забранява партиите и разпуска парламента.
Народът чете манифеста за историческата промяна*

Зрелището на пл. „Народно събрание“ е затваряло двери само два пъти. За една година след преврата на 27 април 1881 г. и за четири след преврата на 19 май 1934 г. Това са най-скучните периоди в битието на народа. Няма кой да го весели, няма на кого да ръкопляска. Напрежение нагнетява общественото пространство!

Царският съветник Любомир Лулчев усеща, че нещата отиват на зле. Той е астролог и се консултира със звездите, които потвърждават неговия присантиман. През 1937 г. Лулчев казва на Борис III: „Ваше величество, защо не възстановите този кенеф, в който се из-

*Отличителни знаци
на народни предста-
вители преди и след
9.IX.1944 г.*

ливат всички нечистотии.“ Царят му благодари за мъдрия съвет и насрочва парламентарни избори.

Спектаклите в българското Народно събрание винаги са оригинални и завладяващи, защото се използват различни театрални техники. Традиционната система на Станиславски периодично е разнообразявана с постановки по Брехт. А когато депутатите прекратят в Театъра на абсурда, успехът е зашеметяващ.

На 14 юни 2013 г. например камарата избра за председател на Държавната агенция „Национална сигурност“ лицето Делян Пеевски. „Ситуацията в страната е нестандартна и изисква нестандартни решения!“, обясни абсурдизма червеният трибун

*Регентите княз Кирил, проф. Богдан Филев и
ген. Никола Михов полагат клетва в пленарна-
та зала, 11.IX.1943 г.*

Сергей Станишев. Цяла България излезе по улиците да ръкопляска. Овации се чуха и в Обединена Европа.*

Спектаклите в българския парламент винаги са очарователни и пленителни, защото Народното събрание не разчита само на собствените си сили. По традиция камарата кани гост режисьори. Това са творци, които не носят значката на Борис Вазов, но са ангажирани с парламентарните представления.

Народното събрание в епохата на зрелия социализъм

Богдан Филев никога не е бил народен представител. Въпреки това режисира в Двадесет и петото събрание. През 1941 г. Филев решава да постави едноактната пиеса „Касиране на леви депутати“. На 1 юли той прави творческа консултация с Борис III. „Царят е съгласен сега да се касират комунистическите депутати“, отбелязва в дневника си театралът.

Богдан Филев насрочва постановката за 10 юли. С бурни аплодисменти от камарата са изхвърлени девет народни представители. „Касирането на комунистите се реши без разискване в няколко минути. Само П. Стайнов и Н. Мушанов се опитаха напразно да вземат думата“, доволен е режисьорът. Петко Стайнов и Никола Мушанов не са в сценария и нямат право на реплики.

Георги Димитров също е гост режисьор. Той дърпа конците на парламентарен куклен спектакъл под наслов „Ликвидиране на опозицията“. Съхранена е неговата инструкция, изпратена от Москва:

* Подробности вж. в *Театърът на абсурда* с Делян Пеевски.

До Спиридонов, до Владимиров

Моето мнение е да се разпусне съюзът на Петков напълно – централните ръководства и местните поделения. Също да се разпусне и неговият младежки съюз. Не следва да се смущаваме от чуждата шумотевица.

22 август 1947 г.

Иванов

Иванов е артистичният псевдоним на Георги Димитров, а Спиридонов и Владимиров са Трайчо Костов и Вълко Червенков. Двата спешно събират екип, който изготвя Законопроект за забраняване и разтуряне на Българския земеделски народен съюз – Н. Петков и всичките му поделения и секции.

*Изборно хоро с участието
на Тодор Живков*

Пиесата се играе на 26 август в Шестото велико народно събрание. Главната роля е поверена на правния министър Ради Найденов. Той има опит, като юноша се е изявявал на читалищната сцена в родното си село Бъркач. Словото на Ради е така майсторски объркано, че един от масовката се провиква извън сценария: